

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

ORTA GELİR TUZAĞI: TÜRKİYE-GÜNEY KORE ÖRNEĞİ

MUHAMMED FURKAN ÇETİN

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Şubat 2022
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
2. ORTA GELİR TUZAĞINDAKİ ÜLKELERE BAKIŞ	2
3. ORTA GELİRDE KALINMASINDA ETKİLİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN FAKTÖRLER.....	5
3.1. Eğitim	5
3.2. Ar-Ge	7
3.3. Demokrasi	9
3.4. Demografik Yapı	11
4. TÜRKİYE İLE GÜNEY KORE'NİN GELİR AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	12
5. SONUÇ.....	13
6. KAYNAKÇA.....	14

1. GİRİŞ

Orta gelir tuzağı kavramını ilk defa Dünya Bankası kullanmıştır. Dünya Bankası'nın yaptığı tanıma göre geliri 1.000 dolar ile 12.000 dolar arasında olan ülkeler orta gelirli olarak kabul edilmektedir. Ancak bu aralık gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin arasındaki gelir farkının azalıp ya da artmadığını anlamak konusunda yeterli olmayacağı için kullanılacak yöntem; Dünya Bankası'nın atlas metot yöntemi ¹ ile ABD'de kişi başına düşen milli gelirinin yüzde 20'sini orta gelir kabul etme şeklinde olacaktır. Dünya Bankası verilerine göre ABD'nin kişi başına milli geliri 2020 yılında 65.543 dolar olarak gözükmektedir bu sayının %20'si 13.108 dolar etmektedir. Aynı yıllarda Türkiye kişi başına milli geliri 8.538 dolar olarak ölçülmektedir yani orta gelirin altındadır. Daha dinamik olduğu düşünülen bu yöntem çalışmamızda yol gösterecektir.

Orta gelirli ülkelerin alt gelir grubundan orta gelir grubuna terfi etmesi için genelde ucuz iş gücü avantajını ve montaj sanayisini kullanması yeterli olmaktadır. Ancak orta gelirden üst gelir grubuna terfi çok daha fazla faktöre bağlı olduğu için bu tuzaktan kurtulan ülke sayısı oldukça azdır. Orta gelirli ülkeler belli bir gelir seviyesinden sonra yukarı çıkmakta zorlandığı gibi yakaladıkları gelir seviyesinin dahi gerisine düşme ihtimalleri bulunmaktadır.

Orta gelir tuzağı literatürde yeni bir kavram olmasına karşın özellikle son yıllarda orta gelirli ülkelerin yaşadığı ekonomik durgunluklar, orta gelir tuzağı kavramını üzerinde durulması gereken bir mesele haline getirmektedir. Orta gelir tuzağının teorik temelleri sürdürülebilir ekonomik büyümeyi araştıran kişiler tarafından oluşturulmaktadır. Orta gelir tuzağının net bir çerçevesi olmasa da ucuz emek gücü avantajı ile ekonomik büyümeyi sağlayan gelişmekte olan ülkelerin yaşadığı sorunların birbirine benzer olması orta gelir tuzağı kavramının var olduğuna dair düşünceleri güçlendirmektedir. Ülkelerin içine düştükleri ekonomik sorunların tespit edilip çözüm üretilmesinde orta gelir tuzağı kavramından yararlanılabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda orta gelir tuzağına düşülmesinde etkili olduğu düşünülen faktörler dört temel başlık altında incelenecektir. Yapılan incelemeden sonra orta gelir tuzağından kurtulduğu düşünülen Güney Kore ile Türkiye ile kıyaslanacak ve bahsi geçen faktörlerin gelir üzerindeki etkisi hakkında bir fikir sahibi olunacaktır.

¹ **Atlas yöntemi**; Dünya Bankası tarafından oluşturulmuş ve GSMH ve kişi başı milli geliri hesaplamakta "Atlas Dönüşüm Faktörü" olarak bilinen özel bir döviz kuru kullanmaktadır. Bu faktör, son 3 yılda G-5 ülkeleri ile olan efektif döviz kurlarının ortalamasının alınmasıyla bulunur. Bununla birlikte milli gelir kıyaslamalarında döviz kuru dalgalanmalarının etkisini azaltılır.

2. ORTA GELİR TUZAĞINDAKİ ÜLKELERE BAKIŞ

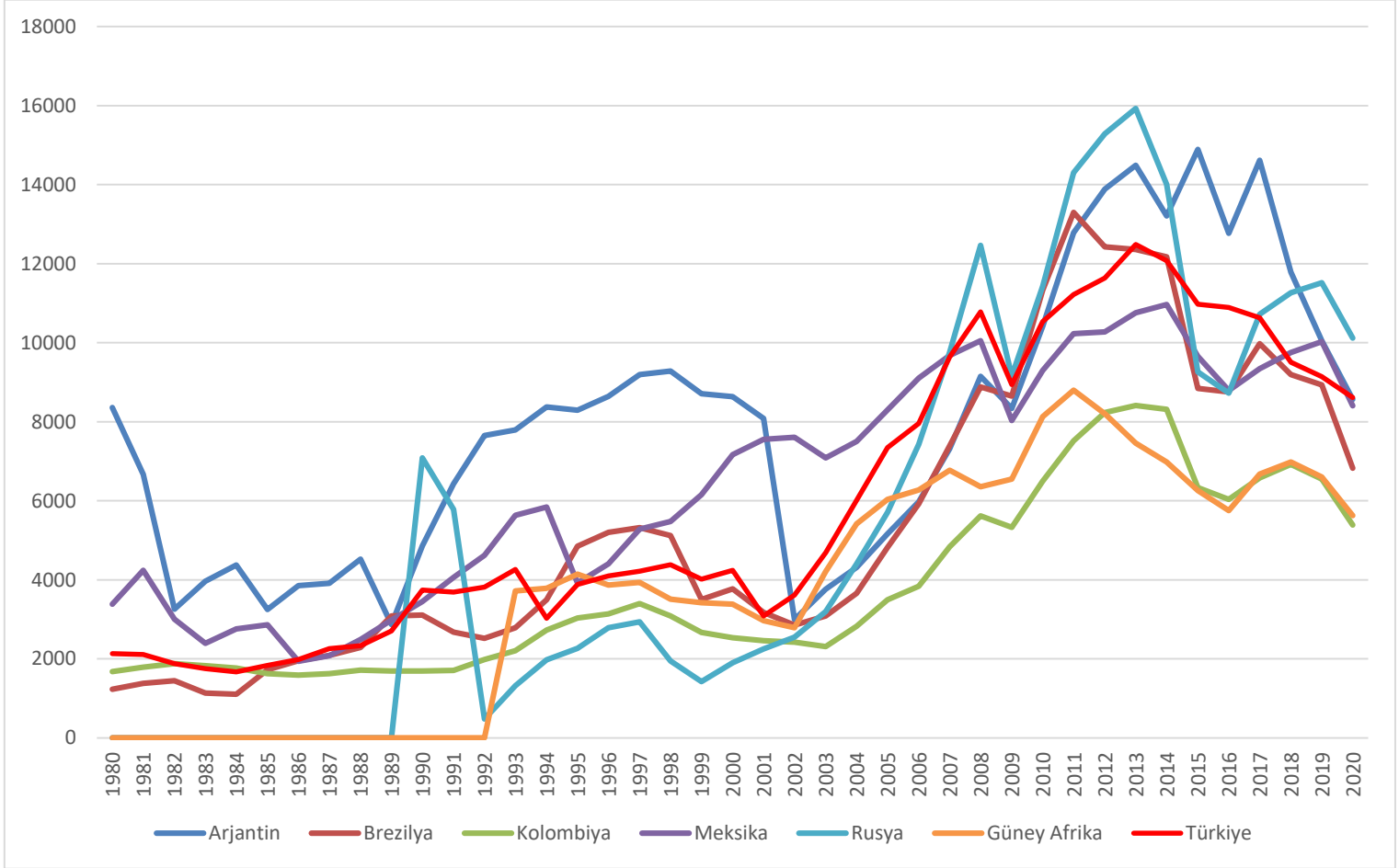
Türkiye gibi orta gelir tuzağında olduğu düşünülen ülkeler incelendiğinde kişi başı gelirin yıllara göre artışının ve azalışının benzer bir eğilimde olduğu görülmektedir. Orta gelir tuzağındaki ülkelerin birbirine benzer sorunları bulunmaktadır.

Şekil 1. Orta Gelir Tuzağının Belirleyicileri

Bunlar; imalat sanayisinin zayıf olması, siyasi olarak belirsizlikler olması, vasıflı işgücünün düşük olması, yapısal reformların yapılmaması, gelir eşitsizliğinin fazla olması, ülke içi tasarruf oranlarının düşük olması gibi faktörlerdir. Bütün bu sorunlar sonucunda orta gelir tuzağında ülkeler uluslararası piyasada rekabet edebilecek kalitede mal üretememektedirler ve gelişmiş ülkelerin sahip olduğu gelir seviyesine ulaşmakta zorlanmaktadır. Başlangıçta orta gelirli ülkelerde tarımdaki çalışan işgücünü daha yüksek katma değerli sektörlerle aktararak bir gelir artışı sağlanmakta ancak kırsal kesimin eksik istihdamının giderek azalmasıyla ücretler yükselmekte bu da uluslararası alandaki ucuz işgücü avantajını yok etmektedir. Hem yüksek teknolojili ürün üretememeleri hem de ucuz işgücü avantajını kaybetmeleri sonucu orta gelir tuzağına düşme riskleri artmaktadır.

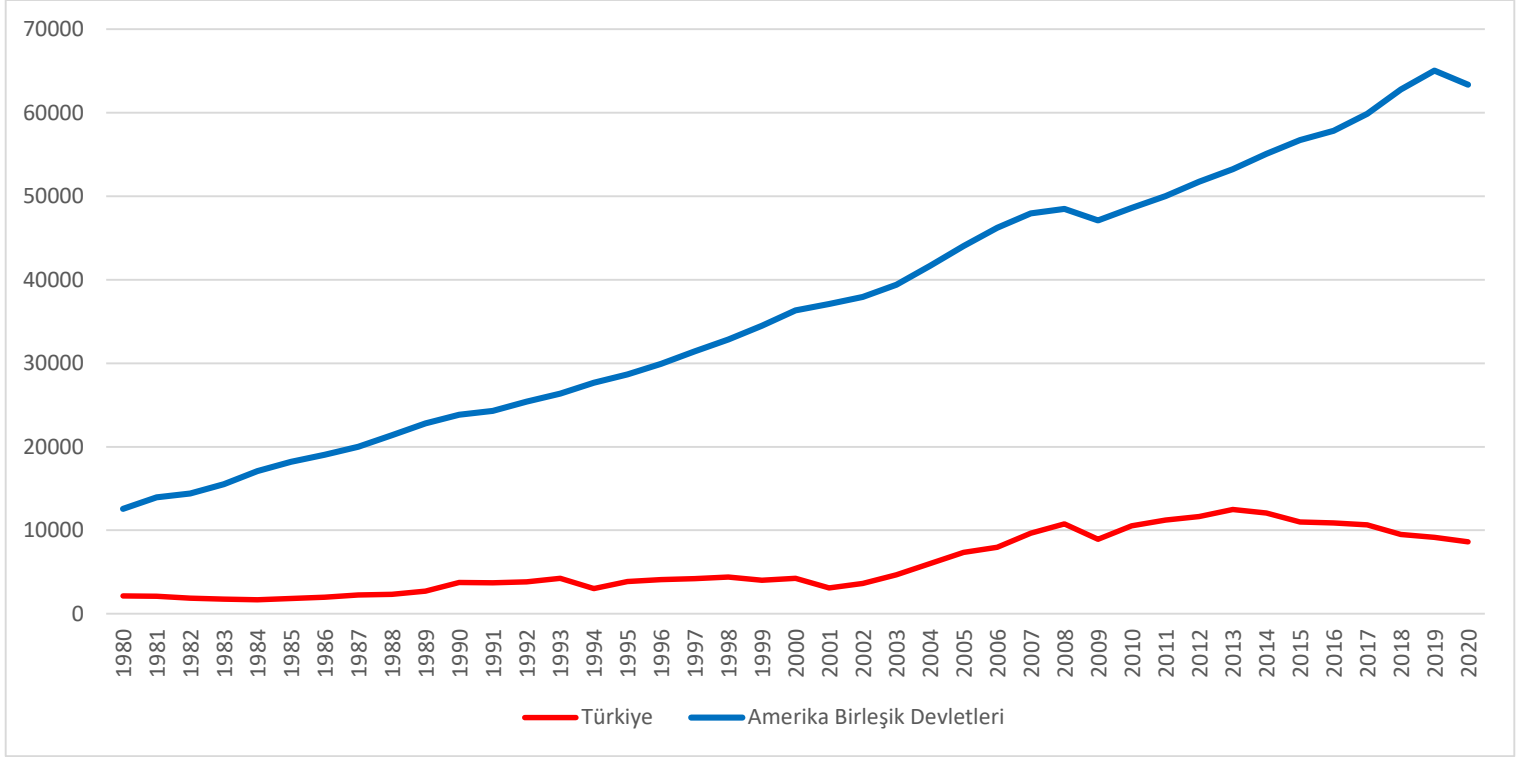
Grafik 1. Orta Gelir Tuzağında Olduğu Düşünülen Ülkelerin Kişi Başına Düşen GSYİH (Dolar)

Kaynak: IMF

Grafik 1 incelendiğinde bahsi geçen ülkelerin kırılma noktalarının birbirine son derece benzer olduğu görülmektedir. Örneğin FED 'in 2014 yılında tahvil alımlarını sonlandırması neredeyse tüm ülkelerde benzer sonuçlar ortaya çıkarmıştır. 2000'li yılların başlarında uluslararası piyasalardaki likidite bolluğunun artması orta gelir tuzağında olduğu düşünülen ülkeleri grafikte görüleceği üzere yüksek bir büyüme trendine sokmaktadır. 2008 Küresel Ekonomik Krizinde ise neredeyse tüm orta gelir tuzağındaki ülkeler daralmıştır.

Grafik 2. ABD ile Türkiye'nin Kişi Başına GSYİH karşılaştırması (Dolar)

Kaynak: IMF

Grafik 2 referans alınıp, giriş bölümünde bahsedildiği gibi ABD'nin kişi başına düşen GSYİH'nin %20'si alınıp orta gelir bulunursa Türkiye'nin yıllara göre bu gelire ne kadar yaklaşıp uzaklaştığı konusunda bir fikir edinilmektedir. Örneğin 2013 yılında ABD'nin kişi başına GSYİH'si 52.872 dolar olarak ölçülmektedir bu sayının %20'si alınırsa 10.574 sayısı bulunmaktadır. Aynı yılda Türkiye'nin kişi başına GSYİH'si 12.542 dolar olarak ölçülmüştür. Aynı hesaplama 2020 yılı için yapıldığında ABD'nin kişi başına GSYİH'sinin %20'si 13.108 dolar Türkiye'nin kişi başına GSYİH'si ise 8.538 dolar olarak ölçülmektedir. Hesaplamalardan açıkça görülmektedir ki Türkiye 2013 yılında orta geliri aşmasına rağmen 2020 yılında orta gelirin altına düşmüştür. Grafik 2'den çıkarılabilecek başka bir sonuç ABD'nin büyümesinin son derece istikrarlı Türkiye'nin büyümesinin ise son derece dalgalı olduğudur.

3. ORTA GELİRDE KALINMASINDA ETKİLİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN FAKTÖRLER

Orta gelirden kalınmasında etkili olduğu düşünülen faktörler dört temel başlıkta incelenecektir. Bunlar eğitim, Ar-Ge, demokrasi ve demografik yapı şeklinde olacaktır.

3.1. Eğitim

Girişte bahsedildiği üzere düşük gelirli ülkelerin, düşük gelirden orta gelire terfi etmeleri için ucuz iş gücü avantajını kullanmaları, montaj sanayisini geliştirmeleri ve tarım sektöründeki çalışanları daha yüksek katma değer üreten hizmet sektörüne aktarmaları kolayca alt gelir seviyesinden kurtulmalarını sağlamaktadır. Ancak belli bir zaman sonra ucuz iş gücü avantajı kaybolup montaj sanayisi de yetersiz katma değer oluşturmaya başlayınca orta gelirli ülkeler üst gelir grubuna geçiş sağlayamamakta hatta ulaştıkları gelir seviyesinden dahi geriye düşmektedirler. Orta gelirli ülkelerin bu kısır döngüyü kırabilecek miktarda doğal kaynağı yoksa bu eksikliklerini yüksek teknoloji katma değerli ürünler üretilip gelirlerini arttırmaları gerekmektedir. Bu kısır döngüyü kırabilmek için yüksek katma değer üreten imalat sanayiini geliştirerek cari açık azaltılmalı, ülkeye döviz girişi sağlanmalı ve ülke sanayisi uluslararası alanda rekabet edebilecek konuma getirilmelidir. Bütün bunları yapabilmek için eğitimin daha nitelikli hale getirilip beşeri sermayenin kalitesinin artırılması, imalat sanayiinin alt sektörlerle birbirini besleyecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Devletin Ar-Ge yatırımlarını desteklemesi ve eğitim kurumları ile Ar-Ge yatırımları arasında bir köprü kurması gerekmektedir. Güney Kore'nin orta gelir tuzağından kurtulmasındaki en büyük etkenin bu olduğu düşünülmektedir. Grafik 3 incelenirse Türkiye yıllara göre eğitim harcamalarını düzenli olarak arttırmayı başarmıştır. Orta gelir tuzağından kurtulmak için bu düzenli artışın artarak devam etmesi gerektiği düşünülmektedir.

Grafik 3. Türkiye Toplam Eğitim Harcaması, 2011-2020

Kaynak: TÜİK

Türkiye '15 yaş grubu öğrencileri' sayısı bakımından OECD ülkeleri arasında en yüksek miktara sahip ülkelerden biridir. Genç nüfusun böylesine yüksek olduğu bir ülkede orta gelir tuzağından kurtulmak için eğitimin geliştirilmesinin ve nitelikli hale getirilmesinin hayati bir öneme sahip olduğu çıkarımı rahatlıkla yapılabilmektedir. Ancak yapılan araştırmalara göre Türkiye'deki '15 yaş grubu öğrencileri' eğitim kalitesi konusunda pek de parlak sonuçlar vermemektedir.

PISA testi üç yılda bir yapılan, Dünya çapında 15 yaş grubundaki öğrencilerin kazanmış oldukları bilgi ve becerileri değerlendiren bir araştırmadır. 2018 yılında OECD tarafından yapılan PISA testindeki sonuçlar Türkiye'nin eğitim sisteminden ciddi sorunlar olduğunu göstermektedir. 2015 yılına göre Türkiye daha iyi bir durumda olsa da 2018 yılındaki testte yeterli olmaktan uzak bir görüntü çizmektedir. PISA testi "okuma, matematik ve fen bilimi" şeklinde 3 alanda yapılmaktadır. Türkiye üç alanda da OECD ortalamasının altında bir sonuç çıkartmaktadır. Okumada OECD ortalaması 478 puan iken Türkiye'nin puanı 466'dır, matematikte OECD ortalaması 489 puan iken Türkiye'nin puanı 454'tür, fen bilimlerinde OECD ortalaması 489 puan iken Türkiye'nin puanı 468'dir.

Okumada Türkiye'deki öğrencilerin %75'i (OECD ortalaması %77) ortalama uzunlukta bir metni okuyup anlayabilmekte, açıkça verilmiş bilgileri anlayabilmektedirler. Öğrencilerin %2'sinin (OECD ortalaması %7) ise metni okuyup anlayıp açıkça bilgileri kavramanın dışında bu metinden aldıkları bilgileri kullanma konusunda yetenekleri bulunmaktadır.

Matematikte Türkiye okumada gösterdiği performanstan daha kötü bir performans göstermektedir. Giriş seviyesinde sayılacak öğrenci oranı %63'tür (OECD ortalaması %76). Açıkça görülmektedir ki okumada OECD ortalamasına çok yakın bir ülkeyken matematikte OECD ortalamasından bir hayli uzaktadır. Matematikte başarılı olarak sayılabilecek öğrenci oranı ise yalnız %5'tir (OECD ortalaması %11). Bu öğrenciler bildikleri temel bilgileri problem çözme konusunda başarılı bir şekilde kullanabilmektedir. Özellikle katma değerli ürün üretebilmek için gerekli teknoloji ve mühendislik için bir temel olan matematikte bu kadar başarısız bir görüntü çizilmesi orta gelir tuzağında kalma açısından kaygı verici bir durum olarak gözükmektedir.

Fen bilimlerinde giriş seviyesindeki öğrenci oranı %75'tir (OECD ortalaması %78). Bu seviyedeki öğrenciler temel bilgileri bilmekte ve bazı basit durumlarda kullanabilmektedirler. Fen bilimlerinde üst seviyedeki öğrenci oranı %2'dir (OECD ortalaması %7). Bu seviyedeki öğrenciler fen bilgisindeki bilgileri yaratıcı bir şekilde kullanabilmektedirler.

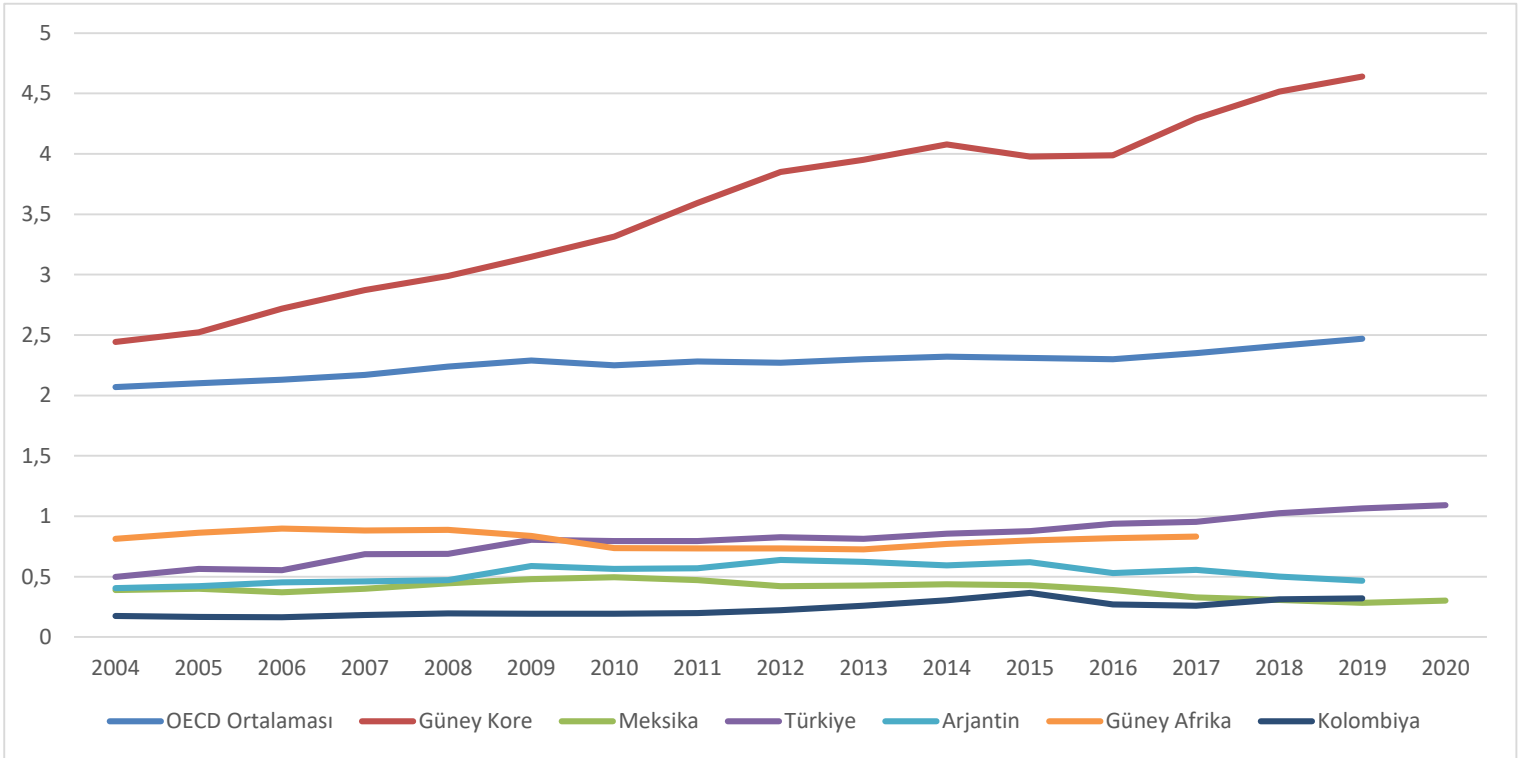
Orta gelir tuzağından kurtulduğu düşünülen Güney Kore ile Türkiye'yi bu üç alanda aldıkları puanlar karşılaştırılacak olursa orta gelir ve eğitim arasında bir bağlantı kurulabilmektedir. Güney Kore'nin okuma, matematik, fen bilimleri alanlarında aldığı puanları sırasıyla şu şekildedir; 514, 526, 519. Görüleceği üzere Güney Kore'nin puanları hem OECD ortalamasından hem de Türkiye'nin puanlarından çok daha yüksektir. Buradan orta gelir tuzağından kurtulmak için ortalamanın üstünde bir eğitim sistemine sahip olunması gerektiği görüşü çıkarılabilmektedir. Ancak Türkiye'nin ortalamanın dahi altında kalması orta gelirde uzunca bir süre kalabileceği kaygısını vermektedir.

3.2. Ar-Ge

Üretime dair mevcut bilgileri geliştirip ilerletip verimi arttırmak için sistemli bir şekilde yapılan yaratıcı çalışmalardır. OECD'ye göre Ar-Ge'nin üç bölümü bulunmaktadır. Bunlar temel araştırma, uygulamalı araştırma, deneysel geliştirmedir. Temel araştırma yapılan araştırmanın uygulanabilir olmasına bakılmaksızın deneysel veya teorik çerçevede yapılmaktadır. Uygulamalı araştırma pratiğe yönelik yapılan araştırmadır, ek bilgi edinme amacı vardır. Deneysel geliştirme ise elde edilen bilgileri kullanarak yeni ürünler veya hizmet üretme aşamasına geçmektir. Görüleceği üzere Ar-Ge süreci oldukça meşakkatli ve belli bir altyapı isteyen bir süreçtir.

Orta gelirli ülkelerin hem yetersiz bilgi birikimi hem de beşeri sermayenin yetersiz olması Ar-Ge konusunda yeteri kadar ilerleyememelerine neden olmaktadır. Burada, eğitim ile Ar-Ge arasındaki ilişki dikkat çekmektedir. Özellikle verimin artırılması ve uluslararası pazarda rekabet edecek mal ve hizmetlerin ortaya çıkmasında Ar-Ge'nin çok önemli bir payı bulunmaktadır. Uluslararası alanda rekabet edecek ve katma değeri yüksek mal ve hizmet üretmek orta gelirden çıkmak için son derece önemli kriterlerdir. Orta gelirli ülkeler zaman içinde ucuz iş gücü avantajını kaybetmesinin sonucu olarak orta gelirden çıkmakta zorlanmaktaydılar. Azalan verim sorununu aşmak için Ar-Ge çok önemli bir yapıtaşdır.

Grafik 4. Ülkelerin GSYİH Oranla Ar-Ge Harcamaları (2004-2020)

Kaynak: OECD

Grafik 4'de görüleceği üzere Türkiye'nin yıllar içinde Ar-Ge harcamaları düzenli bir şekilde artmıştır. 2004 yılında GSYİH içindeki Ar-Ge harcama oranı %0,50 iken 2020 yılında %1,09 olarak 2 kattan fazla artmıştır.

2019 yılı verilerine göre OECD ülkelerinin ortalama Ar-Ge harcaması %2,47 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yılda Türkiye %1,06 Güney Kore ise %4,64 oranında Ar-Ge harcaması yapmıştır. Görüleceği üzere Güney Kore'nin yaptığı harcamalar OECD ortalamasının üstündeyken Türkiye'nin harcamaları OECD ortalamasının altındadır.

Türkiye dışında orta gelir tuzağında olduğu düşünülen ülkelere bakıldığında, bu ülkelerin de OECD ortalamasının altında harcama yaptıkları görünmektedir. Orta gelir tuzağındaki bir ülkenin gelir olarak gelişmiş ülkelere yetişmesi için ortalamanın üstünde bir Ar-Ge harcaması yapması gerektiği görüşleri vardır ancak Türkiye ve diğer ülkeler ortalamanın altında bir harcama yapmaktadır. Güney Kore grafikten de görüleceği üzere ortalamanın çok üstünde bir harcama yaparak Ar-Ge harcamalarının orta gelir tuzağından kurtulmaya etkisi tezini kuvvetlendirmiştir.

Ar-Ge harcamalarına şirket bazında bakılacak olursa aşağıdaki tablolardaki veriler elde edilmektedir. Tablo 1'de görüleceği üzere Türkiye'de Ar-Ge'ye en fazla kaynak ayıran şirket 479,4 milyon dolar ile ASELSAN'dır. Tablo 2'de ise Güney Kore'li bir şirket olan Samsung'un yaptığı Ar-Ge harcaması 18,75 milyar dolardır.

Tablo 1. Türkiye'deki Şirketlerin Ar-Ge Harcamaları

ASELSAN	479,4 milyon dolar
TUSAŞ	378,3 milyon dolar
Tofaş	82,1 milyon dolar
Roketsan	69,8 milyon dolar
TEI	65 milyon dolar
Turkcell	63,4 milyon dolar
Ford	63,1 milyon dolar

Kaynak: Turkishtime

Tablo 2. Uluslararası Şirketlerin Ar-Ge Harcamaları

Amazon	42,74 milyar dolar
Google	27,57 milyar dolar
Huawei	22,04 milyar dolar
Microsoft	19,27 milyar dolar
Apple	18,75 milyar dolar
Samsung	18,75 milyar dolar
Facebook	18,45 milyar dolar

Kaynak: Nasdaq

3.3. Demokrasi

Demokrasinin büyüme ve kalkınmayı destekleyici bir unsur olduğu sonucuna varılmıştır. Hatta uzun vadede bu destekleyici unsur olma halinin %20'ye kadar çıkabileceği saptanmıştır. Demokrasi konusunda zayıf olup büyüyen ülkeler vardır ancak burada vurgulanan nokta demokrasinin olduğu yerde büyümenin daha güçlü ve sürdürülebilir olacağıdır. Ayrıca demokrasinin olduğu ülkelerde sosyal hayatta insanların daha huzurlu ve mutlu olduğu üretkenliklerinin arttığı bunun ise ülke ekonomisine önemli bir katkısı olduğu sonucu çıkarılmıştır. Ayrıca bahsedildiği gibi orta gelir tuzağında olan ülkelerin sermayelerinin yetersiz olmasından dolayı dışarıdan gelecek yatırımlara gelişmiş ülkelere göre daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Dışarıdan gelecek yatırımcının önem vereceği konuların başında ise demokrasi gelmektedir. Çünkü ülkede temel hak ve özgürlüklerin korunması sonucu yatırımcılar kendini güvende hissedecek ve ülkeye gönül rahatlığıyla yatırım yapma isteğinde olacaklardır. Ancak tersi bir durumda yani temel hak ve özgürlüklerin dahi kısıtlandığı bir ülkede yatırımcılar yatırım yapıp yapmama konusunda tedirgin olacak hatta daha önce yatırım yapan kişiler dahi bir an önce yatırım planlarını sonlandırıp ülkeden çıkma isteğinde olacaklardır.

Orta gelir tuzağından kurtulduğu düşülen Güney Kore'nin bu başarıya ulaşmasında eğitim ve Ar-Ge harcamaları dışında demokrasinin de önemli bir payı olduğu düşünülmektedir. Güney Kore'nin demokrasi öncesi ve sonrası ekonomi politikalarına kısaca bakılacak olursa bahsedilen orta gelir tuzağından kurtulmada demokrasinin etkisi daha net bir biçimde görülecektir.

Güney Kore 1945'te bağımsızlığını kazanmış olsa da ülkeyi 1948'e kadar ABD askeri hükümeti yönetmiştir. Ayrıca 1948'de yapılan seçimde cumhurbaşkanını halk değil ulusal meclis seçmiştir. Bu hükümet yüksek büyümeyi hedeflediği için hangi sanayi dallarının kurulacağını kendisi belirlemekteydi, serbest girişime izin yoktu ve bütün imtiyazlar hükümetin elinde bulunmaktaydı. Ayrıca tekel oluşmaması için fiyat kontrol uygulamaları da yapılmaktaydı. Dışarıdan gelen sermayeyi devlet kendine yakın şirketlere vermekteydi, ayrıca bu şirketlere vergi muafiyetleri ve düşük faizli kredi verme gibi ayrıcalıklar tanınıyordu. 1960 yılında hükümetin düşmesinden sonra hazırlanan raporda hükümete yakın şirketlerin büyük miktarda ödenmemiş borcu bulunmaktaydı. Devletin imtiyaz tanıdığı şirketlerin faaliyet gösterdiği sanayi dalında kar düştüğü anda şirketler başka bir sanayi dalına geçmekte serbestti işte bu yüzden sanayi dalları yeteri kadar olgunlaşıp uluslararası pazarda rekabet edecek hale gelememiştir. 1960 yılında dış yardımlarında kesilmesiyle Güney Kore ekonomisinin görünümü son derece kötüydü. 1960 yılında yürürlüğü giren "Law for Dealing with Illicit Wealth Accumulation (Yasadışı Servet Birikimiyle Mücadele Yasası)" isimli yasada yolsuzluğu önlemek amaçlanıyordu ancak sonuç beklenildiğinden farklı oldu. Bu yasayı hükümet bir korkutma aracı olarak kullanmıştır. Bazı şirketleri, hükümete yakın olan şirketlere zorla yardımda bulunmaları konusunda kullanmışlardır. Bunun sonucunda siyasi sınıf ile sermaye sınıfı arasında onlarca yıl sürecek olan bir bağ oluştu. Hükümet ekonomideki ağırlığını arttırmak için bankaları kamulaştırdı ancak bunun sonucu da iyi olmadı. Bankaların batması sonucunda 1962 yılında "Foreign Capital Inducement Law (Yabancı Sermayeyi Teşvik Hukuku)" isimli yasa çıkarılarak yabancı sermayeye devlet güvencesi vermek amaçlandı. Güney Kore'de ekonominin büyük bir bölümü "chaebols" adı verilen çoğunlukla aile şirketi olan büyük şirketler yönetmekteydi. Nitekim rolleri o kadar büyüktü ki 1982 yılında yapılan bir araştırmada Güney Kore'de üretilen malların sadece %18'i rekabetçi koşullarda üretilmekteydi geriye kalan %82'lik oran

chaebols'lar tarafından üretiliyordu. 1984 yılında en büyük 10 chaebol'ın GSMH içindeki payı %70 gibi büyük bir orandır. Chaebols içindeki en büyük 2 şirket, günümüzde adlarının sıkça duyulduğu iki şirket olan Samsung ve Hyundai'dir.

Güney Kore ilk yıllarından itibaren eğitime çok önem vermektedir. Büyük şirketler nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyduğu için donanımlı insanlara fazlaca ihtiyaç vardı. Ancak zamanla nitelikli iş gücünün fazla artması ile bu sınıf için iş bulmak zor bir hale geldi. Bu durum chaebols kesiminin işine gelmekteydi çünkü vasıflı iş gücünün bu kadar yüksek olması kendileri için çalışacak kişileri en iyi biçimde seçmelerine olanak tanımıştı.

Buraya kadar Güney Kore'nin demokratikleşmeye kadar olan ekonomik süreci incelenmiştir. Görüleceği üzere devletin ekonomiye fazlaca müdahalesi bulunmaktadır. Serbest girişim ve küçük işletmelerin ekonomideki payı yok denecek kadar azdır. Devletin ekonomide her şeyi kontrol etme arzusuyla rekabetçi bir ekonominin varlığından bahsedilemeyecek bir ülke görülmektedir. Şirketlerin devletle yakın ilişkiler kurmadan ekonomik bir başarı elde etmesi son derece zordur. Devlete yakın şirketlere vergi indirimleri ve düşük faizli kredi gibi avantajların sağlanması demokrasinin adaleti de tayin eden bir olgu olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Yolsuzluğu önlemek için çıkarılan bir yasanın; yolsuzluk yapmak için kullanılmaya başlanması trajikomik bir durum ortaya çıkarmaktadır. Hazırlanan raporda devlete yakın şirketlerin ödenmemiş çok miktarda borcunun çıkması Güney Kore'nin otoriter rejiminin ekonomi konusunda çok da başarılı olmadığı sonucu rahatlıkla çıkarılabilmektedir. Demokratikleşme dönemini otoriter dönem ile karşılaştırarak demokrasinin orta gelir tuzağından kurtulma üzerindeki etkisi hakkında daha somut bilgiler edinilecektir.

Güney Kore'de demokratikleşme süreci 16 Aralık 1987 yılında yapılan başkanlık seçimi ile başlamaktadır. Demokratikleşmenin sonucu olarak sendikal hareketler güç kazanmış, nitekim 1987 ile 1989 yılları arasında ücretler %45 artmıştır. Ücretlerin artması uluslararası piyasalarda ucuz iş gücü avantajının kaybedilmesine yol açmıştır. Sendikaların grev yapması nedeniyle 1985 yılında grevden dolayı kaybedilen iş günü sayısı 64.000 iken 1990 yılında bu rakam 4.487.000'e çıkmıştır. Bu kayıp iş günleri nedeniyle ihracat düşmüş ve cari açık verilmesine neden olmuştur. Güney Kore'nin 1997 yılında yaşadığı kriz ile bu durumun bir bağlantısı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, hükümet basın ve düşünce özgürlüğünü arttırmaktadır böyle özgür bir ortamda halk gelir eşitsizliği ve başka sorunlar hakkında hoşnutsuzluğunu özgürce dile getirme imkanına erişmektedir.

Buraya kadar bahsedilen olaylarda demokratikleşmenin kötü etkilerinin baskın olduğu izlenimi çıkarılabilir. 1997 yılında yaşanan "Doğu Asya Mali Krizi" nin yaşanmasında demokratikleşme sürecinin etkisi olduğu düşünülebilir. Ancak yapılan çalışmalarda bu krizden kurtulmanın sebebinin de demokratikleşme olduğu sonucuna varılmaktadır. Nitekim bunun doğruluğu şu verilerle teyit edilmektedir; Güney Kore demokratikleşme süreci başladığı zaman Dünya Bankası tarafından üst orta gelir düzeyinde yer almaktaydı ve 1997 yılında yüksek gelirli gruba terfi edene kadarda bu üst orta gelir grubunda kalmaktadır. Burada çıkarabilecek sonuç demokratikleşme sürecinin başta sancılı ancak getirilerinin tıpkı yapısal reformlarda olduğu gibi uzun vadede olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu meclisi olarak kabul edilen "Birinci Meclis" 23 Nisan 1920 yılında kurulmuştur. 29 Ekim 1923 tarihinde ise cumhuriyet ilan edilmiştir. Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde bazı iktidarlar ekonomide liberal politikaları benimsemektedirler. Ayrıca Türkiye demokrasi tarihi darbeler ve muhtıralarla dolu bir süreçtir. 27 Mayıs 1960 Darbesi, 12 Eylül 1980 Darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası, 28 Şubat 1997 Postmodern Darbesi gibi süreçler ülke ekonomisine ciddi zararlar vermiştir. Örneğin 1980 darbesinin ekonomiye faturası 50,4 milyar dolar olmuştur. Açıkça görülmektedir ki Türkiye demokrasi tarihi son derece sancılı süreçler geçirmiştir.

3.4. Demografik Yapı

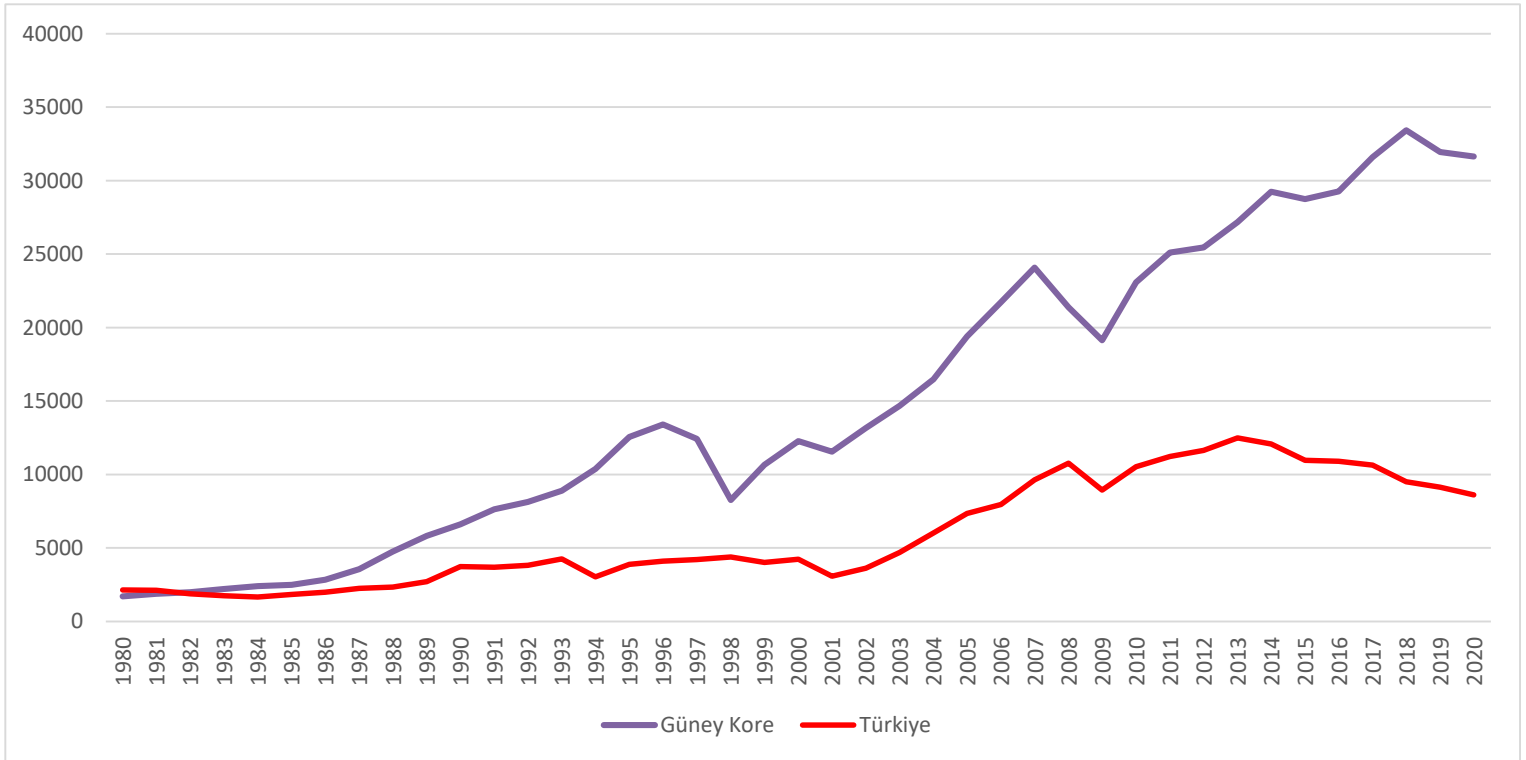
Demografik yapının kısaca tanımı yapılacak olursa belli bir toplumdaki doğurganlık hızı, doğum oranı ve ölüm oranı, beklenen yaşam süresi, işgücüne katılım oranı, bağımlı genç nüfus oranı, bağımlı yaşlı nüfus oranı, nüfus yoğunluğu, nüfus artış hızı gibi kavramları içinde barındıran yapıdır.

Nüfus artış hızı çok yüksek ve büyümesi zayıf olan ülkelere orta gelir tuzağına yakalanma riski nüfus artış oranı ile büyüme oranları dengeli ülkelere göre çok daha fazladır. Yapılan çalışmalar demografik yapı ile ekonomik büyüme arasından bir bağlantı olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Örneğin bir ülkedeki yıllık nüfus artış hızı %4 olsun ekonomik büyüme ise %2 olsun; bu oranlara sahip bir ülkede halk %2 fakirleşmiş demektir. Ekonomi nominal olarak %2 büyümüştür ancak reel olarak %2 küçülmüştür. Böyle bir durumda devletin aile planlamasını düşünmesi gerekebilir. Bir başka verilebilecek örnek eğitim ile nüfus artışı arasındaki bağlantıdır. Bir toplumdaki bireylerin belli bir eğitim düzeyine gelmesi sonucu; birey ne istediğini daha iyi bilecek sahibi olduğu olanakları göz önünde bulundurarak daha bilinçli bir şekilde çocuk sahibi olacaktır. Ayrıca bu bilinçle çocuk sahibi olan birey çocuğunun daha nitelikli üretken bir birey olması için çaba harcayacak ve eğitim bölümünde bahsedildiği gibi beşeri sermayenin gelişmesi ile ülke ekonomisine olumlu bir katkısı olacaktır. Belli bir bilinçle yetişmiş çocuk nitelikli olması dışında temel hak ve özgürlüklerinin bilincinde olacak ve demokrasinin gelişmesinde katkısı olan bir birey haline gelecektir.

4. TÜRKİYE İLE GÜNEY KORE’NİN GELİR AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmamızda Türkiye ile Güney Kore’yi birçok kez karşılaştırıldı ancak çalışmanın odak noktası orta gelir tuzağı olduğu için sona bırakıldı. Grafik 5’te görüleceği üzere Türkiye 2013 yılında ulaştığı 12.542 dolar gelir seviyesinden sonra istikrarlı olarak her sene geliri azalmıştır. Orta gelirin aralığını ve tanımını yapıldığı zaman şöyle denmişti; ABD’nin kişi başına düşen milli gelirinin %20’si orta gelirdir ve orta geliri yakalayan ülkeler üst gelire geçemediği gibi ulaştıkları gelirin dahi gerisine düşme ihtimalleri bulunmaktadır. Grafikte açıkça görüleceği üzere orta gelir için belirlenen miktara çok yakın bir gelire ulaştıktan sonra negatif trend başlamaktadır. Buradan çıkarılabilecek sonuç hem orta gelir tuzağı aralığının hem de orta gelir tuzağı kavramının gerçekçi bir olgu olabileceği fikrini vermektedir. Güney Kore incelendiği zaman ise zaman zaman kırılmalar olsa da üst gelir grubuna terfi etmiş olmasına rağmen yine de gelirini arttırmayı başarabilmektedir. Güney Kore’de belirli bir ekonomik sistemin yerleşmiş olmasından dolayı Dünya’da yaşanacak bir ekonomik kriz ya da durgunluk döneminde ülke kendini çok çabuk bir şekilde toparlayıp pozitif büyüme trendine girebilmektedir. Ancak, Türkiye gibi orta gelir tuzağında olduğu düşünülen bir ülke bu şokları atlama Güney Kore gibi yüksek gelirli bir ülkeyle aynı performansı gösterememektedir. Yapısal reformların eksikliğinden dolayı bu tür şoklar ülke ekonomisine ciddi zararlar vermekte ve ülkeyi içinden çıkılmaz bir kısır döngüye sokmaktadır. Ayrıca 1960 yılında Güney Kore’nin kişi başına düşen milli geliri 156 dolar iken Türkiye’nin kişi başına düşen milli geliri 509 dolar’dır. 1960 yılında Türkiye’nin kişi başı milli geliri Güney Kore’nin 3,26 katı iken günümüzde Güney Kore’nin kişi başı milli geliri Türkiye’nin 2,82 katıdır.

Grafik 5. Türkiye ile Güney Kore’nin Kişi Başına GSYİH karşılaştırması (Dolar)

Kaynak: IMF

5. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de son yıllarda yaşanan ekonomik durgunluğun teorik karşılığının orta gelir tuzağı olduğu düşünülmüş ve orta gelire sebep olduğu düşünülen faktörler incelenmiştir. Orta gelir tuzağından kurtulduğu düşünülen Güney Kore ile orta gelir tuzağında olduğu düşünülen Türkiye karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma dört temel başlık altında ele alınmıştır. Bu başlıklar eğitim, Ar-Ge, demokrasi, demografik yapı olmuştur.

Eğitim başlığında orta gelir tuzağından kurtulmak için gerekli olan kaliteli beşeri sermaye ve katma değerli ürün üretmenin eğitim ile olan ilişkisini değerlendirilmiştir. Eğitimde yapılan karşılaştırmada PISA testi veri olarak kabul edilerek OECD ülkelerinin ortalamasını ve orta gelir tuzağından kurtulduğu düşünülen Güney Kore ile Türkiye karşılaştırılmıştır. Bulunan sonuçlar Türkiye’nin eğitimde OECD ortalamasının altında olduğu Güney Kore’nin ise OECD ortalamasının üstünde yer alması olmuştur. Bir ülkenin orta gelir tuzağından kurtulması için ortalamanın üstünde bir eğitim sistemi olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ne yazık ki Türkiye’nin ortalama üstü eğitim seviyesi olması bir yana ortalamanın dahi altında olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ar-Ge başlığında Türkiye’deki Ar-Ge’ye en çok yatırım yapan şirketler ile Ar-Ge’ye en fazla yatırım yapan uluslararası şirketler karşılaştırılmıştır. Bulunan sonuç Türkiye’deki şirketlerin Ar-Ge harcamalarının zamanla artmış olduğunu gösterse de uluslararası alanda rekabet edebilecek mal ve hizmet üretmek için yetersiz kalması olmuştur.

Demokrasi başlığında demokrasi olmadan da ekonomik büyüme olabileceği ancak demokrasinin itici bir güç olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu başlıkta yapılan karşılaştırmada Güney Kore’nin demokrasi tarihi incelenmiştir. Ulaştığımız sonuç demokrasinin ilk zamanlarda birçok yapısal reformda olduğu gibi sancılı ve kısa zamanda sonuç vermeyecek bir olgu olsa da uzun vadede ülkenin orta gelir tuzağından kurtulmasında önemli bir rol oynayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Demografik yapı başlığında ülkedeki insan kaynağının bulunduğu durumun büyüme ile doğrudan bir ilişkisi olduğu fikri edinilmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme ile nüfus artış oranı arasında direkt bir bağlantı kurulmuştur.

Son başlıkta Güney Kore ve Türkiye’yi kişi başına düşen GSYİH yöntemi ile karşılaştırılıp Güney Kore’nin orta gelir tuzağından kurtulduğunu Türkiye’nin ise orta gelir tuzağına yakalandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bir ülke orta gelir tuzağından kurtulmak istiyorsa bir an önce eğitim, Ar-Ge ve demokrasi konusunda yapısal reformlar yapmalı, vatandaşlarını aile planlaması hakkında bilgilendirmelidir. Yapısal reformlar kısa dönemde sonuç vermeyecek olsa da uzun dönemde ülkenin birçok kronik sorunu çözecek potansiyelde olduğu izlenimini vermektedir.

6. KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J. A. (2017, Nisan). Democracy Does Cause Growth. *Journal of Political Economy* vol. 127, no. 1, 47-100.
- Amsden, A. H. (1989). *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization*. Oxford: Oxford University Press. 79-139, 189-238
- Bozkurt, E., Bedir, S., Özdemir, D., & Çakmak, E. (2014). Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye Örneği. *Maliye*, 22-38.
- Eğilmez, M. (2012, Aralık). <http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html>
- Griffith, B. (2011). R. Nallari içinde, *Frontiers in Development Policy: A Primer on Emerging Issues* (s. 39-42).
- Heo, U., & Roehrig, T. (2010). *South Korea since 1980*. New York: Cambridge University Press.
- IMF. <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/WEOWORLD>
- Jayasooriya, S. P. (2017). Growth Slowdowns, Middle-Income Trap and Demographic Profile in South Asia. *ADB Working Paper Series*.
- Kihwan, K. (2016, Nisan 7). The 1997-98 Korean financial crisis: Causes, policy response, and lessons. *The International Monetary Fund and The Government of Singapore*.
- Lee, J.-W. (2018). Convergence Success and the Middle-Income Trap. *European Bank for Reconstruction and Development Working Paper No. 211*, 1-35.
- Nasdaq(2021).<https://www.nasdaq.com/articles/which-companies-spend-the-most-in-research-and-development-rd-2021-06-21>
- OECD. <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm#indicator-chart>
- OECD. <https://www.oecd.org/pisa/test/>
- Pruchnik, K., & Zowczak, J. (2017). Middle-Income Trap: Review of the Conceptual Framework. *ADB Working Papers 760*, 1-35.
- The Guardian. (2014, Ekim 29). <https://www.theguardian.com/business/2014/oct/29/us-federal-reserve-end-quantitative-easing-programme>
- Turkishtime. (2021). <https://turkishtimedergi.com/arge250/>
- TÜİK. <https://www.tuik.gov.tr/>
- Uzun Kocamış, T., & Güngör, A. (2014). Türkiye’de Ar-Ge Harcamaları ve Teknoloji Sektöründe Ar-Ge Giderlerinin Kârlılık Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul Uygulaması. *Maliye Dergisi*, 127-138.
- Wikipedia. *Türkiye Siyasi Tarihi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_siyasi_tarihi
- Yaşar, E., & Gezer, M. A. (2014). Türkiye’nin Orta Gelir Tuzağına Yakalanma Riski ve Bu Riskten Kurtulma Önerileri. *Maliye Dergisi*, 146.
- Yeşilada, A. (2018, Ekim). https://www.youtube.com/watch?v=DI3uU_sOfkU
- Yılmaz, G. (2014). *Turkish Middle Income Trap and Less Skilled Human Capital*. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.